

Lisa 1. KSH vahearuande ettepanekud partnerluslepe ja rakenduskava täiendamiseks ning seisukohad nendega arvestamise osas

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
PS 1 ja 2				
<p>Soovitus Lisada keskkonnahariduse lülitamine rakenduskavasse, mis toob kaasa tõenäolise olulise positiivne keskkonnamõju.</p>	<p>Keskkonnaharidus on kajastatud PS 1. Lisaks on PS 5 ettevõtete ressursitõhususe edendamisele suunatud sekkumiste osana kavastatud ettevõtete (töötajate) keskkonnateadlikkusele suunatud tegevused ning PS 7 energiatõhususe edendamisele suunatavate sekkumiste osana energiatõhususe, taastuvenergia kasutuse jmt teemal teadlikkuse tõstmine.</p>	<p>Innovaatilisus hõlmab ka keskkonnahoidlike uuendusi, näiteks innovatsiooniga kaasneb keskkonnakoormuse vähenemine. Loodusvarade säästlikku kasutamist ja jäätmetekke vähendamist saab edendada läbi keskkonnahoidlike innovatsioonide läbiviimise edendamise. Seda aspekti peaks arvestama juba õpikäsitluse juures ning innovaatilisuse arendamisel tähtsustama. Tööturule sisenevad noored on teadlikud keskkonnahoidlike innovatsioonide kasudest ning võttes kaasa selle teadmise, edendavad keskkonnahoidlike uuenduste läbiviimist oma töövaldkonnas. Seega kaudselt on võimalik positiivse mõju ilmumine loodusvarade säästliku kasutamise ja jäätmetekke vähendamise eesmärgi täitmisel.</p>		
<p>KSH tööühma vastus:</p>	<p>RaM-I on õigus PS 1 on kaudne mõju keskkonnateadlikkusele, kuid peame jätkuvalt vajalikuks rõhutada eraldi eesmärgi - keskkonnateadlikkuse suurenemine. Horisontaalsete põhimõtete lahti kirjutamine aitab ka ehk seda paremini esile tuua!</p>	<p>Ettepanekuga on aruande täiendamisel arvestatud</p>		

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
PS 2ja 4				
<p>Oluline on siiski kõigi uute rajatavate teenindusasutuste ja nende rekonstrueerimise käigus toetada säästvaid ehituslahendusi ehk hoonete energiakasutuse vähendamist. <u>Lisaks ülalpidamise kokkuhoiule tuleb tagada kasvuhoonegaaside õhkupaiskamise vähendamine.</u> See aitab näidata meetme mitmekülgset kasu ja kliimateema horisontaalsust/läbivat arvestamist.</p> <p>Soovitus läbivalt rõhutada energiakasutuse vähendamise soodustamist ning ressursisäästu tõusu.</p>	<p>Ettepanek on sellisel kujul suunatud eelkõige sekkumiste/meetmete konkreetsema sisu (toetuse andmise tingimuste ja korra) väljatöötamise etapile. Energiatõhususe kriteeriumi kasutamine uute ehitiste ja rajatiste korral on juba alates 2012.a olnud kaalumisel, oluline on leida sobivad näitajad selle kriteeriumi arvestamiseks.</p>			
<p>KSH tööühma vastus:</p>	<p>KSH lõpp-aruandes kajastub jätkuvalt ettepanek: Soovituslikud täiendusettepanekud, mis peaksid olema horisontaalsete põhimõtetenä läbivalt käsitletud</p> <ul style="list-style-type: none"> - Integreerida energia- ja ressursisäästu lahenduste sekkumismehhanismid läbivalt läbi kõikide prioriteetsete suundade. 			
Ettevõtlus				

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Soovitame Turismiinvesteeringute toetamisel rõhutada loodus- ja kultuuripärandi väärtuste kaitsmise ja säilitamise olulisust.</p>	<p>Turismiarenduskavas, mida on kavas viia ellu peamiselt struktuurifondide vahenditest, on välja toodud ja rõhutatud, et meetmetega pööratakse suurt tähelepanu turismisektoris säästva turismi põhimõtete tutvustamisele ning vastava teadlikkuse tõstmisele, aidates kaasa kultuuripärandi säilimisele. Positiivse mõjuna tuuakse välja ka külastuskeskkonna (nt matkarajad, laudteed jms) korraldatuse ning loodusliku mitmekesisuse säilimist kohtades, kus loodusturismihuvi kaalub üles alternatiivse majandusliku kasutuspotentsiaali. Lisaks on PS 9 rohelisele infrastruktuurile suunatud sekkumiste/meetmete osana mh kavas panustada poollooduslikele kooslustele nende hooldamiseks ligipääsu parandamisse, mille juures tuleb loomulikult arvestada ka väärtuste säilitamise ja kaitse vajadustega.</p>			<p>Perioodi 2014-2020 turismi valdkonna meetmete väljatöötamise aluseks on Eesti riiklik turismiarenduskava aastateks 2014-2020. Turismi arendamisel lähtutakse säästva arengu põhimõtetest ning väärtustatakse ja toetatakse kultuuri- ja looduspärandi säilimist. Turismi edendamise läbi anname puhtale loodusele majandusliku väärtuse juurde. Kavas ei ole toetada investeeringuid/tegevusi, mis koormaksid keskkonda.</p> <p>Turismi valdkonna arendamise kaudu on restaureeritud sadu mälestisi (mõisad, muuseumid jne) ning arendatud looduses liikumise võimalusi.</p>
<p>KSH tööühma vastus:</p>	<p>MKM täiendava info alusel on aruannet täiendatud</p>			<p>Ettepanekuga on vahearuande täiendamisel arvestatud</p>

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Ettevõtete puhul on ette nähtud, et toetatakse uute ja keskkonnasõbralike lahenduste kasutuselevõttu, sealhulgas lõpp-puhastuste rakendamist.</p> <p>Soovitame</p> <p>kaaluda toetada nõ toruotsalahenduse asemel terviklikke tehnoloogiamuutusi, mis väldivad heite eos. Parimaks lahenduseks on uudne ressursitõhusust tagav tootedisain. Toruotsalahendused võivad kasvatada omaenergiatarvet ja üldjoontes ei aita kaasa ressursitõhususele.</p>	<p>PS 5 on ettevõtete ressursitõhususe edendamisele suunatud sekkumiste osana kavandatud omavahel seotud tegevusi, mille kaudu määratleda ressursikasutust ja selle tõhusust enim mõjutavad tegevused; nende optimaalse elluviimise korraldus, tasuvus jm tingimused; ja mh võimaldada finantsinstrumentide kasutust ressursitõhususse enim panustavate tegevuste elluviimiseks. See peaks kaasa tooma terviklike lahenduste (sh töökorralduses ja tehnoloogias) määratlemise ja elluviimise. Mh on oluline nimetatud meetmete tingimuste ja korra väljatöötamisel määratleda asjakohased kriteeriumid ressursitõhususse enim panustavate projektide selgitamiseks taotluste hindamisel.</p>	<p>Ettepanekud hõlmavad energia- ja ressursitõhusust ning keskkonnahoidlike uuenduste seoseid innovatsioonipoliitika raames rakendatavate instrumentidega. Innovatsioonide toetamisel peaks arvestama ka keskkonnahoidlike innovatsioone ning neid edendavaid meetmeid. Innovatsioonipoliitika meetmeid peaks selgemalt seostama ka keskkonnahoiuga ning võtma sihi ökoinnovatsioonide tähtsustamiseks ja nende edendamiseks. Euroopa Liidus on keskkonnahoidlike uuenduste temaatika juba uuritud ning sellealaseid poliitikasoovitusi tehtud palju, Eestis ei seostata seda veel piisavalt teaduse ja arendustegevusega ning innovatsioonide kasutuselevõttuga, kuigi ressursitõhusus tuleneb tihti otseselt keskkonnahoidlike uuenduste läbiviimisest.</p>		
<p>KSH tööühma vastus:</p>	<p>KKM ettepaneku alusel on aruannet vastavalt täiendatud</p>	<p>Ettepanekuga on aruande täiendamisel arvestatud</p>		

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Prioriteedi eesmärgi „Ambitsioonikate ärimudelite loomiseks tõstetakse ettevõtjate teadmisi, pakutakse koolitusi ja praktikume tootedisaini, tootmisprotsesside ja väärtusahela juhtimise valdkonnas“. See on ühtviisi oluline nii alustavates kui ka juba tegutsevates ettevõtetes, et nad püsiksid muutuvates oludes konkurentsivõimelisena.</p> <p>Soovitame: keskkonnahoiu teadlikkuse tõstmiseks lisada, et tõstetakse ettevõtjate teadmisi tootmisprotsesside ja väärtusahela juhtimise ning lisaks ka ressursi- ja energiatõhususe saavutamise valdkonnas. Ressursi- ja energiatõhususe saavutamise vajadust ja viise on vajalik teadvustada just alustavatele ettevõtjatele, et äri käivitamisel kohe neid printsiipe rakendataks.</p>	<p>Uuel programmiperioodil 2014-2020 on pööratud ka ettevõtluse edendamisel oluliselt enam tähelepanu energia- ja ressursisäästule. PS 5 eesmärgiks/EL vahendite kasutuse alaeesmärgiks nr 3 on ettevõtete suurem energia- ja ressursisääst. Meetmetega soovitakse vähendada nii ressursikasutust kui tootmistegevusest tulenevat saastekoormust keskkonnale ja inimestevisele ja seeläbi suurendada tootlikkust. Samuti panustatakse konkurentsivõime kasvu esmase tooraine nõudluse vähendamisega, kasvatades jäätmete ringlussevõttu ja valmistades jäätmeid ette korduskasutuseks.</p> <p>PS 5 ettevõtete ressursitõhususe edendamisele suunatud sekkumiste osana kavas ettevõtete (töötajate) keskkonnateadlikkusele suunatud tegevused ning PS 7 energiatõhususe edendamisele suunatavate sekkumiste osana energiatõhususe, taastuvenergia kasutuse jmt teemal teadlikkuse tõstmine. Keskkonnahoiu teadlikkuse tõstmist võetakse arvesse meetmete disainimisel.</p>			<p>Ettevõtjate teavitustegevused on planeeritud energia- ja ressursitõhususe meetme koosseisus (audiitorite koolitus, auditite toetus, ettevõtjate koolitus, teavitus). Püüame teemaga arvestada ka EASi klientide nõustamisel.</p>
<p>KSH töörühma vastus:</p>	<p>Täiendav info on teadmiseks võetud ja aruannet on vastavalt</p>			<p>Täiendav info on teadmiseks võetud ja</p>

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
	sellele täiendatud.			aruannet on vastavalt sellele täiendatud.
<p>Ressursitootlikkuse ja energiatõhususe saavutamise tulemuse hindamiseks tulemusindikaatorite abil soovitame kaaluda lisaks järgmiste indikaatorite kasutust:</p> <p>SKP energiamahukus Üldine SKP ressursitõhusus</p>	<p>SV kontekstis on need mõjuindikaatorid, mida mõjutavad ka väga paljud muude rahastamisallikate alt tehtavad tegevused ning muud välised mõjud, mõjuindikaatoreid ei kirjutata OPi. Palun selliste indikaatorite soovitamise korral kindlasti lisada ka seiremeetmed – kust selline info peaks kokku tulema, mis see nõ arvutusvalem oleks? Kas siin on mõeldud ressursitootlikkust, st eurot/kilogrammi kohta loodusvaradest (sisesed või ka välised). Palun täpsustada.</p> <p>Samuti palun pakkuda välja, kuidas leida/arvutada/selgitada välja, missuguse osa nende näitajate taseme muutusest on toonud kaasa struktuurivahenditest ellu viidavate meetmete tulemused.</p>			
KSH töörühma vastus:	Nimetatud indikaatorid ei leia käsitlemist lõpp-aruandes			
Energiatõhusus				

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Taastuvkütuste osakaalu hindamiseks ning õhusaaste globaalseid mõjusid kvantitatiivselt hindamiseks tulemusdikaatorite abil</p> <p>Soovitame:</p> <p>a) Tuua ka taastuvkütuste osakaal Eestis tarbitud transpordikütustest ja esmarestreeritud autode keskmine kütusekulu</p> <p>b) Ühe indikaatorina kasutada süsinikdioksiidi heidet tonnides aasta kohta/100 km läbimisel. Kaudselt väljendab transpordist tulenev CO2 emissioon ka vastava sektori energiakulu, kuna auto tekitatud süsinikdioksiidi hulk on otseses seoses auto kütuse kuluga.</p>	<p>Täname ettepaneku eest. Taastuvkütuste osakaalu suurendamisele transpordis on PS 7 raames kavandatud pilootmeede, millelt ei ole asjakohane oodata massiivseid tulemusi. Piloottegevuste tulemuste alusel on kavas tegevusi hiljem jätkata muudest vahenditest väljaspool EL struktuurivahendeid. Sel kaalutlusel, arvestades selle tegevuse tarvis kavandatavat EL vahendite osakaalu PS kogumahust, ning arvestades et rakenduskavasse on otstarbekas valida piiratud arv asjakohaseid indikaatoreid, ei ole pakutud indikaatorite kasutamine PS indikaatorite valikus asjakohane. Küll aga saab seda kaaluda sekkumise/meetmete tingimuste ja korra väljatöötamisel ning meetme tulemustest tagasiside saamise kavandamisel.</p>			<p>Struktuurivahenditest transpordisektoris taastuvkütuste osakaalu tõstmiseks oli planeeritud märksa rohkem raha kui lõpuks SF vahenditest laekus. SF vahenditest toetavad meetmed ei avalda riiklikus kontekstis pakutud indikaatorile mõõdetavat mõju. Samuti ei ole esmarestreeritud autode keskmine kütusekulu mõõtmise SF vahendite kasutamise eesmärgist lähtuvalt põhjendatud.</p> <p>Indikaator "Süsinikdioksiidi heidet tonnides aasta kohta/100 km läbimisel" - MKMile teadaolevalt seda indikaatorit ei mõõdeta/see ei ole kättesaadav.</p>
<p>KSH töörühma vastus:</p>	<p>Täiendatud info alusel on aruannet korrigeeritud.</p>			<p>Täiendatud info alusel on aruannet korrigeeritud.</p>

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Lisaks transpordi sektoris kavandatavale alternatiivsete kütuste kasutusele võtule</p> <p>Soovitame Ette võtta autopargi muutmise toetamise energiatõhusamaks, mille osa soovitame lisada toetusmeetme hulka, et toetatakse teavitusmeetmeid autopargi energiatõhususe tõstmiseks.</p>	<p>Senine praktika elektriautode toetusmeetmega on näidanud, et eraldi teavitusmeetet teha ei ole otstarbekas. Kui arengud nõuavad, võib ehk sisult analoogset asja teostada mõne olemasoleva meetme raames. Kui liikuda Eesti teedel, võib näha, et autopark on muutumas säästlikumaks. Eriti torkab see silma linnades. Ka muudes meetmetes on teavitamine ja teadlikkuse tõstmine kavandatud ühe osana tegevustest, mitte eraldi meetmena ega tegevusena.</p>			<p>Hetkel Kredexi poolt elluviidav ELMO programm ja elektriauto renditeenuse pakkumine täidab seda ülesannet (rahastatakse AAUde müügi vahenditest), kuid perioodi 2014+ vahenditest ei leidnud see meede rahastust.</p>
KSH tööühma vastus:	Täiendatud info alusel on aruannet korrigeeritud.			Täiendatud info alusel on aruannet korrigeeritud.
Veekaitse				
<p>Veekeskonnale avalduvate mõjude tulemusindikaatorina</p> <p>Soovitame: Lisada täiendava indikaatori, milleks on heas keskkonnaseisundis olevate suublate või veekogude arv.</p>	<p>Täna eettepaneku eest. PS 8 raames on EL vahendite kasutuse alaeesmärk: Ressursitõhus ja jätkusuutlik veemajanduse infrastruktuur üle 2999 inimekvivalendiga reoveekogumisaladel. Selle eesmärgi saavutamiseks võrreldes on pakutav indikaator pigem nn konteksti-indikaator. Selle jälgimine on asjakohane Eesti keskkonnapoliitika (sh veemajanduspoliitika) elluviimise tulemuslikkuse jälgimiseks, ent pigem mitte rakenduskava indikaatorina.</p>			
KSH tööühma vastus:	Täiendava info alusel on aruannet täiendatud			
Roheline infrastruktuur				

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Soovitame lisada sekkumismehhanismid invasiivsete võõrliikide seirele ja tõrjele</p>	<p>Partnerlusleppes ja rakenduskavas kajastatud eesmärgid, EL vahendite kasutuse alaeesmärgid, nende saavutamisele suunatud sekkumised ja tegevused on valitud protsessi tulemusena, milles juba 2012.a kokku lepitud kriteeriumide alusel määratleti esmalt Eesti arenguvajadused, seejärel eesmärgid ning lahendusteed, mille elluviimisse EL vahenditest panustada. Täiendavate eraldiseisvate sekkumiste lisamine praeguses staadiumis oleks võimalik üksnes sekkumiste korral, mis vastavad väga hästi viidatud kriteeriumidele. Siin ettepanekus pakutud sekkumine neile kriteeriumidele sedavõrd hästi ei vasta. Seega on ettepanekut võimalik kaaluda selliste sekkumiste/meetmete spetsiifilise sisu (tingimuste) väljatöötamisel, mille eesmärkidesse invasiivsete võõrliikidega tegelemine oluliselt panustab.</p>			
<p>KSH töörühma vastus:</p>	<p>Täiendava info alusel on aruannet täiendatud</p>			

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Kavandatakse sekkumises suurendada metsa- ja maastikupõlengutele reageerimise võimekust eelkõige päästetehnikaga, see võimaldab keskkonda ja vara kaitsta. Samas on olulisimad kliimamõju all olevad valdkonnad - inimeste heaolule: üleujutused, kaldaerosioon ja tormikahjud taristu, seega soovitame nimetatud valdkonnad sekkumismehannismidega liita</p>	<p>Partnerlusleppes ja rakenduskavas kajastatud eesmärgid, EL vahendite kasutuse alaeesmärgid, nende saavutamisele suunatud sekkumised ja tegevused on valitud protsessi tulemusena, milles juba 2012.a kokku lepitud kriteeriumide alusel. Eitamata vähimalgi määral nimetatud märksõnade olulisust, ei andnud viidatud kriteeriumide alusel hindamine tulemuseks nende valdkondadega tegelemise EL vahenditest rahastamise põhjendatust (mille olulisim eesmärk on panustada majanduskasvu ja hõivesse, tehes seda EL 2020 strateegia eesmärkide kohaselt nutika, säästva ja kaasava kasvu edendamise kaudu). Seega on ettepanekut võimalik kaaluda selliste sekkumiste/meetmete spetsiifilise sisu (tingimuste) väljatöötamisel, mille eesmärkidesse ettepanekus nimetatud valdkondadega tegelemine oluliselt panustab. EL vahenditest kaasrahastamiseks valitud prioriteetide määratlemisel oli olulisemate kaalutluste hulgas panustamine kasvuhoonegaaside emissiooni vähendamisse ja mere ning ranniku reostuse vältimise-vähendamise kaudu Läänemere</p>		<p>Anda selgitused, miks tegeletakse vaid metsatulekahjude ja reostusega, mitte hindajate meelest olulisemate asjadega nagu üleujutused, erosioon, tormikahjud. Üleujutused ja erosioon on Keskkonnaministeeriumi teemad (ning nad taotlesid selleks vahendeid, üks meede oli vist 20 riskipiirkonnas (80 000 inimesega) üleujutusriskide tõenäosuse vähendamine), kuid see jäi rahapuudusel välja), mistõttu eeldatavasti vastab sellele Keskkonna- või Rahandusministeerium. Üldistatult võib väita, et kuna vahendite suunamisel tuli fookust oluliselt vähendada, siis tormidest ja üleujutustest tingitud riskid/kahjud on madalamad metsatulekahjude ja reostusega seotud ohtudest, mistõttu langes valik kahe viimase kasuks.</p> <p>Tõsta teadlikkust kliimamuutustest tulenevatest ohtudest. Siseministeerium sellise taotluse ka esitas („Elanikkonnale on kättesaadav ajakohane info piirkondlikest ohtudest ning käitumisjuhistest vastavalt</p>	

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
	<p>merekeskkonna seisundi kaitsesse.</p>		<p>päästeala riskikommunikatsiooni plaanidele, hädaolukorra lahendamise plaanidele ja riskianalüüsidele“) , mida oleks hinnatud riskipiirkondade ning inimeste arvu alusel, kellele on kättesaadav ajakohane informatsioon, ohutusalaselt koolitatud inimesed (% elanikkonnast). Nimetatud tegevus jäi aga välja, mistõttu peaks Rahandusministeerium tervikuna selgitama lahti valikute alused. Samuti peame vajalikuks üle rõhutada merereostuse tõsidust, kuigi juhtumid võivad esineda harva, seda enam, et temaatilises eesmärgis on eraldi välja toodud ära ulatuslik reostus („Temaatiline eesmärk näeb ette, et sekkumiste tulemusel edendatakse riskiennetust ja -juhtimist ning maandatakse suuremate kliimamuutustest ja ulatuslikest reostustest tulenevaid riske.“). Rahul ei saa olla ka viimases lahtris toodu märkusega, et nimetatud suunal („Inimesed tunnevad, väärtustavad ning hoiavad loodust ja oskavad oma teadmisi igapäevaelus rakendada“) puudub selge kokkupuude</p>	

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
			<p>keskkonnaeesmärgiga. Siseministeerium leiab, et riigi valmisolek, sekkumine ja teema kajastamine meedias aitab ka inimestel väärtustada loodust ning igapäevast teadlikkust tõsta.</p> <p>Vaadata üle indikaatorite valik. Kuna Siseministeerium on esitanud erinevaid võimalikke indikaatoreid, tuleb antud märkuse puhul arvestada hindajatele esitatud dokumentide versioone. Näiteks on Siseministeerium saatnud meetmena „Suurendada suuropõlengute lokaliseerimise ja likvideerimise võimekust (tavatingimustel)“ ja indikaatorina „Piirkondade arv, kus suudetakse samaaegselt reageerida“. Veel selle kuu alguses küsiti aga kujul (mille ka saatsime) tegevus „Luuakse võimekus lokaliseerida ja likvideerida kuni 600 hektarilisi metsa-, maastiku-, ja pinnase suurtulekahjusid 4 piirkonnas korraga“ ja väljundindikaatorina „Soetatud kaasaegsed, ökonoomsemad metsa-, maastiku jm suurtulekahju kustutamiseks sobivad masinad“, „Soetatavate masinate arv tk 83“. Palume</p>	

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
			<p>Rahandusministeeriumil ühtselt lahendada antud märkus dokumendi kui terviku vaates. Täiendavalt peame vajalikuks märkida, et Siseministeerium ei saa nõus olla sellega, et kahtluse alla seatakse alameesmärgi seotus keskkonnanäesmärgiga. Kindlasti tuleb näidata hädaolukordadele/reostusjuhtumitele reageerimist otseses seoses keskkonnanäesmärgiga. Ehk siis teeme ettepaneku lisada aruandesse (prioriteet 8.1 6.veerg): „Otsene seos nimetatud keskkonnanäesmärgiga - .... Efektne hädaolukordadele reageerimine tõstab inimeste elukeskkonna ja tervise kvaliteeti nii preventiivses mõttes kui ka tagajärgede likvideerimise osas.“ Sama puudutab ka 7. veergu.</p>	
	<p>Rakenduskava on täiendatud ning investeerimisprioriteedi raames toetatavad tegevuste hulka on lisatud: kliimamuutustest tulenevatele hädaolukordadele reageerimise võimekuse kasv metsatulekahjude leviku tõkestamisel ja likvideerimisel.</p>		<p>Info võetud teadmiseks!</p>	

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
Linnaliste piirkondade areng				
<p>Soovitame lisada eesmärgile jõudmist kajastava indikaatorina a) Ühistranspordi ja kergliikluse osakaal kogu transpordis ja teostatavates liikumistes. Vajalik on adekvaatse seiresüsteemi väljatöötamine</p>	<p>Leiame, et olemasolev indikaator „Igapäevaseks töökäimiseks ühistranspordi või jalgratast kasutavate või jalgsi liikuvate inimeste osatähtsus suuremates linnapiirkondadest“ mõõdab eesmärki paremini ja teie pakutud indikaatori lisamine ei annaks suurt lisandväärtust. Teie pakutud indikaatori kasutamine väärrib kaalumist koostamisel oleva transpordi arengukava kontekstis.</p>			<p>Kaalume selle indikaatori kasutamist.</p>
<p>KSH töörühma vastus:</p>	<p>Ettepanek jäetud lõpparuandesse sisse. PS eesmärk püstitatud on katvana (mitte ainult tööliikumiste kohta) ning katva ülevaate saamine võimaldab oluliselt täpsemalt eesmärgi saavutamise analüüsi ning sekkuvate tegevuste kavandamist (sihtrühmiti, funktsiooniti, läbisõidu kaudu vm). Tegemist ei ole paraku tõesti olemasoleva seiremeetmega, ent see on võimalik välja töötada transpordi arengukava elluviimise käigus</p>			

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Investeeringuprioriteedi raames toetatakse säästva linnalise liikuvuse arendamisele suunatud tegevusi, mis on kooskõlas linnapiirkondade jätkusuutliku arengu strateegiatega. Ühtlasi on kaalumisel ka tegevused avaliku linnaruumi arendamiseks ja rajamiseks (sh promenaadide rajamine, parkide korrastamine). Parkide kasutamine suurendab positiivse keskkonnamõju esiletoomist aidates kaasa nii maakasutuse säilimisele kui kultuuriväärtuslike objektide hooldusesse. Kultuuriväärtuslike objektide korrastamine leiab erinevate strateegia rakendustest üha vähem käsitlemist, seega oleks oluline nimetatud valdkonna toetamine.</p>	<p>EK soovitus on antud prioriteetses suunas mitte kulutada vahendeid eraldi parkide ja promenaadide rajamiseks. Kui koostatavad linnapiirkondade jätkusuutliku arengu strateegiad põhjendavad säästva linnalise liikuvuse arendamise raames pargi või promenaadi prioriteetse tegevuse objektina, saab seda meetme rakendamisel kaaluda, muidugi eeldusel et tegevus/projekt vastab sekkumise/meetme kavandatud tingimuste kohaselt enim projektide valikukriteeriumidele. Sama kehtib kultuuriväärtuste korrastamisel. Eraldi toetatava valdkonnana me seda ei planeeri.</p>			
<p>KSH tööühma vastus:</p>	<p>Täiendava info alusel on aruannet täiendatud</p>			

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Alaeesmärgiga „Suuremate linnapiirkondade kasutusest välja jäänud alad on korrastatud/taaselustatud“ on kavandatud Ida-Virumaal aktiivsest kasutusest välja jäänud alade taaselustamist. Põhjustatud on Ida-Virumaa kui probleemse piirkonna toetamine. Läbipaistva otsuselangetamise nimel on samas oluline esitada täpsemalt põhjendused, miks keskendutakse nimelt antud piirkonnale (teatud näitajate poolest võivad muud piirkonnad olla ka halvemas olukorras). Demograafilisi protsesse jälgides on põhjendatud kogu piirkonna tasandil taaselustatud või atraktiivse elukeskkonna loomine, ent lokaalsete tasandite muutusi arvestades tuleks sisse tuua ka n-ö viisaka mahajätmise mõte (keskkonnariskide vältimine ning ohutuse tagamine, võimalusel loodusliku keskkonna taastamine vm), et tagada kogu piirkonna meeldivus.</p>	<p>Kuna EL vahendite kasutuse alaeesmärk keskendub suurematele linnapiirkondadele, siis teistes Ida-Virumaalt välja jäävates suuremates linnapiirkondades ei ole olukord sedavõrd tõsine kui Ida-Virumaal ja mingis mõttes võib Ida-Virumaa olukorda võtta kui turutõrget – kui teistes suuremates linnapiirkondades on investoritel mingigi huvi kasutusest välja jäänud alade kasutuselevõtuks, siis Ida-Virumaal analoogne huvi puudub.</p> <p>Väljaspool linnapiirkondade säästva arengu suunda on PS 8 raames kavandamisel sekkumised saastunud alade ja veekogude korrastamiseks, mis samuti panustab konkreetsete, inimtervisele ja keskkonnaseisundile suuremat riski põhjustavate jääkreostusega alade korrastamisse/ohutustamisse.</p>			
KSH tööühma vastus:	Ettepanek on lõpparuandest välja jäetud			
Transport				

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Prioriteedi „Ettevõtete ja ühiskonna vajadustele vastavad ühendusvõimalused välispartneritega“ meede näeb ette, et investeringute mahukuste tõttu tuleb planeerimisel ühendada veonduse, ja teiste valdkonna vajaduste arvestamist ning nende tegevuste koosmõju, arvestada järk-järgulise väljaehitamise võimalusega ning kombineerida rahastusallikaid. Siinkohal vaid veonduse huvides teevõrgu arendamine kasvatab autovedusid ja töötab vastu kliima ja energiatõhususe eesmärkidele. Oluline on integreeritud lähenemine ja multimodaalne transport – nt tuleb planeerimisel ühendada veonduse, ühistranspordi ja kergliikluse vajaduste arvestamist.</p>	<p>Transpordi/veonduse valdkonna sekkumiste oluline alus on koostatav transpordi arengukava aastani 2020, mille eesmärkide hulgas on multimodaalsuse arendamine ja erinevate liikumisviiside senisest parem kombineerimine. EL vahenditest kavandatavad investeeringud peavad (nagu teisedki sekkumised) mh vastama läbivatele kriteeriumidele (keskkonna- ja kliimaeesmärkide arvestamine, võrdne ligipääs, IKT vahendite kasutamine, tasakaalustatud regionaalareng), konkreetsemad nende eesmärkide saavutamise panustamise viisid määratletakse sekkumise/meetme tingimuste väljatöötamisel. Oleme nõus, et partnerluslepe tekstis võib veonduse valdkond tunduda ületähtsustatud, kuid rakenduskava tekstis ei ole seda eraldi välja toodud ja rakenduskava tekst sõnastab teede rahastamise järgnevalt:</p> <p><i>"Transpordisektori arendamiseks panustatakse strateegilise tähtsusega teedetaristu arendamisse. Tähelepanu pööratakse erinevate ühenduste parandamisele</i></p> <p>TEN-T</p>			<p>Just nii ongi öeldud: „...planeerimisel ühendada veonduse ja teiste valdkondade vajaduste arvestamine ning nende tegevuste koosmõju...“. Integreeritud lähenemine on olemas läbi alaeesmärgi 2.</p>

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
	<p>võrgustikku kuuluvatel maanteedel, mis võimaldaksid paremini avada sinna perioodil 2007-2013 juba tehtud investeeringute mõju ning tagada terve transpordikoridori sujuva toimimise. Abikõlbliku sihtpiirkonnana käsitletakse kogu Eesti territooriumil asuvaid teid, mis kuuluvad või on seotud TEN-T võrgustikuga".</p> <p>Rõhutan üle, et tulenevalt vajadusest fookuseerida, fookuseeritakse teede arendamisel TEN-T võrgustikuga seotud teedele, ehk Eestit läbivatele suurematele magistraalidele. Lisaks on seni TEN-T võrgustikku kuuluvatel teede projektides mõeldud ka multimodaalsusele – muudetud ohutumaks ühistranspordipeatusi ja asjakohastes piirkondades muudetud ohutumaks jalgsi või jalgrattaga liiklejate liikumistingimused.</p>			
KSH tööühma vastus:	Täiendava info alusel on aruannet täiendatud			Täiendava info alusel on aruannet täiendatud

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
<p>Transpordisektori arendamiseks panustatakse strateegilise tähtsusega teedetaristu arendamisele, kui sisuliselt on analüüsimate jäänud teised perpektiivsed võimalused. Näiteks on sisuliselt läbi analüüsimate oluline põhimõte suunata perspektiivis kaubavedu siiski raudteele – hetkel on raudtee käsitlus eelkõige reisijaveokeskne, mis ei ole ka majanduslikult kestlik. Kaubavedude osakaalu vähendamine autotranspordis tooks kaasa olulise positiivse mõju keskkonnale.</p> <p>Soovitame ühtlasi lisada tulemusindikaatorina - kaubaveod raudteel.</p>	<p>Palun põhjendada väidet sisulise analüüsi puudumisest.</p> <p>Kahjuks ei võimalda Eesti raudteevõrk teostada kaubavedusid ainult rongidega, nii et kogu kaubavedu ei ole võimalik maanteelt ümber suunata raudteele. Nii senised investeeringud, kui 2014+ investeeringud raudteetaristusse toetavad ka kaubaveo efektiivsemat toimimist. Materjalides võib raudtee käsitlus tunduda reisijaveokeskne, kuna siiani on see ärakasutamata potentsiaal tuua inimesed maanteedelt rongidesse ja vähendada seeläbi maanteeliiklust ja sellest tulenevat kahjulikku mõju loodusele, mis siiski ei tähenda, et raudteeinvesteeringuid tehtaks ainult reisijate hüvanguks jättes kõrvale kaubaveo. Partnerluslepe uuendatud, 12.07.2013 versioonis on vajaduste analüüs (p 1.1) läbivalt uuendatud, sh transpordieesmärkide saavutamise vajaduste analüüs. PS 11 raames on kavandamisel sekkumised raudteetranspordi edendamiseks. Struktuurivahenditele täiendavalt on Eesti, Läti, Leedu, Poola ja Soome</p>			<p>Palume hindajatel täpsustada, millised on need teised võimalused peale raudtee?</p> <p>Siseriiklikku kaubavedu ei ole võimalik olulises mahus raudteele suunata. Kogused ja vahemaad on liiga väiksed. Rohkema analüüsi järgi vajadus puudub. Indikaatorit ei lisa, kuna see sõltub peaaesjalikult transiidist ja ei näita seega Eesti transpordisüsteemi keskkonnasõbralikkust. Selle näitaja järgi oleks Eesti üks kõige keskkonnasõbralikum riik ELis.</p>

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
	koostöös ette valmistamisel Rail Baltic raudteeühenduse rajamine, milleks kavandatakse vahendeid taotleda perioodiks 2014-2020 loodavast Euroopa ühendamise rahastust (CEF) ning mis peale valmimist panustab kavakohaselt oluliselt raudteetranspordi osakaalu tõusu (eriti kaubavedudes).			
KSH tööühma vastus:	Aruande käsitlust on täpsustatud. Ettepanek raudteevedude käsitluse täpsustamiseks ning sisulisemaks integreerimiseks rakenduskavasse on jäetud aruandesse sisse			
Ettepanek on nimetatud priorieetse suuna keskkonnaindikaatorite valik veelkord läbi vaadata. Kavandatavate sekkumismeetmete hulgas pole sadamaid ja lennujaamu mainitud, seega on ka vastavad indikaatorid üleliigsed.	PS 11 osana on kavandamisel praamiühenduse parandamisele ja lennujaama kasutuse keskkonnaohutuse ja nõuetelevastavuse parandamisele suunatud tegevused.			OP uues versioonis on mainitud. Aga tegemist on üksikute projektidega, seetõttu neid OPis väga põhjalikult ei käsitleta.
KSH tööühma vastus:	Täiendava info alusel on aruannet täiendatud			Täiendava info alusel on aruannet täiendatud
Läbivad teemad				
Keskkonnahoid ja kliima ei kajastu läbivate väärtustena _ Lk-d 6, 77, 80	Rakenduskava p 11 on läbivate põhimõtete hulgas käsitletud ka säästvat arengut (p 11).		Siseministeerium nõustub antud ettepanekuga ning palub Rahandusministeeriumil kui dokumendi terviku eest vastutaval asutusel dokument antud osas ühtlustada. Täpsemal ülesandepüstitusel on Siseministeerium valmis ka panustama.	

KSH ekspertide tähelepanek ja soovitus	RM kommentaar	Keskkonnaministeerium	SiM	MKM
KSH tööühma vastus:	Siseriiklikult on võetud horisontaalsed põhimõtted vastu kitsamalt nt "Keskkonnahoid ja kliima" - siis on oluline selle põhimõtte lahti kirjutada. Muul juhul jääb arusaam, et selle põhimõttega siiski läbivalt ei arvestata!			